

Lagutskottets betänkande

1982/83: 14

om ändring i föräldrabalken (prop. 1982/83:62)

Ärendet

I proposition 1982/83:62 föreslår regeringen (justitiedepartementet) att riksdagen antar i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i föräldrabalken.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisas till vad utskottet anför på s. 3.

Med anledning av propositionen har väckts motion 1982/83:77. Motionsyrkandet redovisas på s. 3.

Lagförslaget

Förslag till

Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 4 § föräldrabalken¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 kap.

4 §

Den omyndiges penningmedel *skola* göras räntebärande, *och äge förmyndaren* för sådant ändamål inköpa obligationer eller förvärva fordran, som *inskrives* eller *inskrivits* i statsskuld-boken, *eller utlåna* medlen mot säkerhet av panträtt i fast egendom *eller ock i mynningens namn insätta dem* hos bank eller låta dem *kvarstå* hos försäkringsbolag efter *lärom* med bolaget *träffad överenskommelse*. Närmare bestämmelser om de obligationer som *må inköpas*, om beskaffenheten av den säkerhet, *varemot utlåning må ske*, samt om de räkningar, *å vilka medel må insättas* hos bank eller *kvarstå* hos försäkringsbolag, *meddelas* av regeringen.

Den omyndiges penningmedel *skall* göras räntebärande.

Förmyndaren får för sådant ändamål

1. inköpa obligationer,
2. *förvärva sådana skuldförbindelser i övrigt med en löptid på mer än ett år som har utfärdats av Konungariket Sveriges stadshypoteksskassa eller av kreditaktiebolag, med undantag för förlagsbevis eller andra skuldförbindelser som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare,*
3. förvärva fordran som *skrivs in* eller *har skrivits in* i statsskuld-boken,
4. *låna ut* medlen mot säkerhet av panträtt i fast egendom,
5. i den omyndiges namn *sätta in medlen* hos bank, eller
6. låta *medlen stå kvar* hos försäkringsbolag efter *överenskommelse* med bolaget.

Regeringen meddelar närmare bestämmelser om de obligationer som får förvärfvas, om beskaffenhet av den säkerhet mot vilken den omyndiges medel får lånas ut samt om de räkningar på vilka medlen får sättas in på bank eller stå kvar hos försäkringsbolag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

¹ Balken omtryckt 1978:853.

Motionsyrkandet

I motion 1982/83:77 av Allan Ekström (m) yrkas att riksdagen beslutar utvidga möjligheten för förmyndare att i enlighet med 15 kap. 4 § föräldrabalken placera medel i vissa värdehandlingar till att även gälla reverser som utfärdats av finansbolag över vilka bankinspektionen utövar tillsyn enligt lagen om finansbolag.

Utskottet

En allmän utgångspunkt för förmyndares placering av omyndigas medel är att placeringen skall ske på sådant sätt att det finns en tillräcklig trygghet för att tillgångarna består och att skäligen avkastning erhålls. I princip skall förmyndaren ha överförmyndarens samtycke till åtgärden. Vissa värdehandlingar har emellertid bedömts ge sådan trygghet och avkastning att överförmyndarens samtycke till placering i sådana handlingar inte är nödvändig. Enligt 15 kap. 4 § föräldrabalken (FB) får förmyndare sålunda utan samtycke köpa obligationer eller förvärva fordran som skrivs in eller har skrivits in i statsskuldboken. Förmyndare får också låna ut medel mot säkerhet i panträtt i fast egendom eller i den omyndiges namn sätta in medlen hos bank eller låta dem stå kvar hos försäkringsbolag. Närmare bestämmelser om bl. a. vilka obligationer som får inköpas utan överförmyndarens samtycke skall enligt i lagrummet lämnat bemyndigande meddelas av regeringen. Sådana bestämmelser har tagits in i kungörelsen (1974:1048) om placering av omyndigs medel m. m. Bl. a. har möjligheten att placera omyndigs medel i obligationer som har utfärdats av bostadsfinansieringsinstitut och liknande institut begränsats till sådana obligationer som har utfärdats av vissa närmare angivna institut däribland Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och kreditaktiebolag som står under bankinspektionens tillsyn.

I propositionen föreslås att förmyndare ges möjlighet att placera en omyndigs medel även i andra skuldförbindelser som har utfärdats av Stadshypotekskassan eller av kreditaktiebolag. En förutsättning för att en sådan placering skall tillåtas är att skuldförbindelsen har en löptid på mer än ett år och att den inte är ett förlagsbevis eller annan skuldförbindelse som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare.

Till grund för propositionen ligger en till regeringen den 29 december 1981 ingiven skrivelse av Stadshypotekskassan, vilken remissbehandlats. Skrivelsen är föranledd av att Stadshypotekskassan och kreditaktiebolagen numera i stor utsträckning tar upp lån förutom i obligationer också mot s. k. kapitalmarknadsreverser. Som framgår av propositionen erbjuder dessa reverser lika betryggande säkerhet som de obligationer vilka har utfärdats av de nämnda kreditinrättningarna, och de ger även möjlighet till god avkastning. Utskottet tillstyrker förslaget att omyndigs medel skall få

placeras i sådana reverser med de begränsningar som angivits i propositionen.

Vid remissbehandlingen av den ovannämnda skrivelsen ansåg såväl bankinspektionen som riksbanken att de omyndigas medel bör kunna få placeras även i skuldförbindelser som har utfärdats av övriga i 1974 års kungörelse angivna och alltså existerande kreditinstitut, nämligen Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska skeppshypotekskassan och Sveriges Investeringsbank AB. Investeringsbanken är ett kreditaktiebolag som på grund av särskilt tillstånd av regeringen inte behöver stå under bankinspektionens tillsyn. Enligt propositionens förslag skall, som ovan redovisats, medel få placeras i skuldförbindelser utfärdade av kreditaktiebolag. Genom att något krav på att bolaget skall stå under bankinspektionens tillsyn inte tagits in i förslaget kommer den nya placeringsmöjligheten även att omfatta reverser utfärdade av Investeringsbanken.

När det gäller Hypoteksbanken och Skeppshypotekskassan förklarar departementschefen (s. 5) att han inte finner anledning att medge att omyndigs medel placeras i skuldförbindelser som har utfärdats av dessa institut. I fråga om Hypoteksbanken har enligt vad utskottet inhämtat skälet för detta ståndpunktstagande varit att banken f. n. inte får ge ut andra skuldförbindelser än obligationer. I en till riksdagen nyligen avlämnad proposition 1982/83:56 föreslås emellertid att lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar m. m. ändras så att Hypoteksbanken får rätt att fr. o. m. den 1 januari 1983 låna upp medel för sin verksamhet även mot kapitalmarknadsreverser. Med hänsyn till att dessa reverser kan bedömas komma att ge lika betryggande säkerhet och samma goda avkastning som de reverser som utfärdats av Stadshypotekskassan och kreditaktiebolagen bör enligt utskottets mening förmyndaren ges möjlighet att utan överförmyndarens samtycke placera den omyndiges medel även i Hypoteksbankens reverser med de begränsningar som angivits i propositionen. När det gäller Skeppshypotekskassan däremot finner utskottet ingen anledning att frångå departementschefens bedömning. På grund av det anförda föreslår utskottet att i 15 kap. 4 § FB före Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa förs in Sveriges allmänna hypoteksbank.

En ytterligare utvidgning av förmyndarens placeringsmöjligheter föreslås i motion 77. Motionären yrkar att rätten att placera medel i värdehandlingar utan överförmyndarens samtycke bör utsträckas till att även gälla reverser som utfärdats av finansbolag över vilka bankinspektionen utövar tillsyn.

Finansbolagens förening har i en skrivelse till regeringen den 22 september 1982 med anledning av Stadshypotekskassans ovannämnda skrivelse hemställt att placeringsmöjligheten i 15 kap. 4 § FB skall utvidgas på det sätt som motionären nu föreslår. Enligt vad utskottet inhämtat har föreningens skrivelse behandlats i samband med propositionen och därvid avskrivits. Någon redovisning av skrivelsen har dock inte lämnats i propositionen.

Med finansbolag avses ett aktiebolag som driver finansieringsverksamhet

och för vilket lagen (1980:2) om finansbolag är gällande. Ett finansieringsföretag som inte omfattas av lagen får inte använda beteckningen finansbolag. Enligt finansbolagslagen står samtliga finansbolag under bankinspektionens tillsyn. Genom beslut av bankinspektionen förs de in i en särskild förteckning över finansbolag. Att finansbolagen är underkastade bankinspektionens tillsyn innebär bl. a. att bolagsordningen skall godkännas av bankinspektionen. Till bankinspektionens befogenheter hör också att om det anses behövt förordna om revisor, att förbjuda verkställighet av vissa beslut och att göra erinringar i syfte att avhjälpa missförhållanden. Finansbolagen är vidare underkastade vissa kapitaltäckningskrav.

F. n. har i den ovannämnda förteckningen hos bankinspektionen införts ca 140 finansbolag.

Utskottet konstaterar att det förhållandet att finansbolagen står under bankinspektionens tillsyn innebär vissa garantier för att sådana företags skuldförbindelser är betryggande. Som näringsutskottet anförde år 1981 i samband med antagandet av ändringar i kreditupplysningslagen (NU 1980/81:30 s. 23) utgör finansbolagen emellertid en heterogen kategori. Näringsutskottet framhöll också att det rimligen måste ta avsevärd tid innan samspelet mellan bankinspektionen och finansbolagen har lett därhän att inspektionen har samma överblick över finansbolagens verksamhet som över bankernas. Även om det säkerligen torde finnas finansbolag som kan utfärda kapitalmarknadsreverser med samma betryggande säkerhet och goda avkastning som Hypoteksbanken, Stadshypotekskassan och kreditaktiebolagen ger tillgänglig utredning inte underlag för ett generellt konstaterande att så är fallet med hela den kategori företag som det nu är fråga om. Lagutskottet kan därför inte ställa sig bakom motionärens förslag till en utvidgning av förmyndarens möjligheter att placera den omyndiges medel utan att först behöva inhämta överförmyndarens samtycke. T. v. bör frågan om placering av omyndigs medel i reverser som utges av finansbolagen prövas av överförmyndaren i varje enskilt fall.

På anförda skäl avstyrker utskottet bifall till motionen.

Utskottet vill tillägga att det är angeläget att finansieringsföretagen har möjlighet att låna upp medel för sin verksamhet under konkurrensneutrala villkor. Genom att t. ex. överförmyndares samtycke inte behöver inhämtas undviks dröjsmål och en administrativt betungande omgång. Det är därför av betydelse att samtliga kapitalplaceringar, som har den trygghet till sitt bestånd och den goda avkastning som fordras när det gäller placering av omyndigs medel, kan ske utan att överförmyndarens samtycke behöver inhämtas. Utskottet förutsätter att regeringen följer utvecklingen på området och föreslår sådana ändringar av bestämmelserna som mot bakgrund av det anförda kan bli erforderliga.

Avslutningsvis vill utskottet peka på att den föreslagna utformningen av paragrafen innebär att villkoren för placering i kapitalmarknadsreverser fullständigt regleras i lagrummet medan när det gäller villkoren för övriga

placeringar dessa tas upp i den särskilda kungörelsen. Enligt utskottets mening synes det av praktiska skäl mindre lämpligt att ha en sådan ordning. Frågan har också ett konstitutionellt intresse. Enligt 8 kap. 2 § regeringsformen (RF) skall föreskrift om enskildas personliga ställning samt om deras personliga och ekonomiska förhållanden meddelas genom lag. Sådana föreskrifter är bl. a. föreskrifter om föräldra- och förmynderskap. Med stöd av 8 kap. 13 § RF har regeringen dock möjligheter att besluta om verkställighetsföreskrifter. Det i 15 kap. 4 § FB intagna bemyndigandet för regeringen har tillkommit före regeringsformens ikraftträdande men gäller till dess det ändras. Den reglering av t. ex. villkoren för inköp av obligationer som finns i kungörelsen kan enligt utskottets mening sägas i viss mån fylla ut lagbestämmelsen och består följaktligen inte enbart av verkställighetsföreskrifter. Till den del bestämmelserna utgör normer borde de intas i föräldrabalken.

Utskottet som velat fästa uppmärksamheten på detta förhållande utgår från att vad utskottet nu anfört kommer att beaktas vid en mera omfattande översyn av bestämmelserna.

Utskottet hemställer

att riksdagen med avslag på motion 1982/83:77 antar det i proposition 1982/83:62 framlagda förslaget till lag om ändring i föräldrabalken med i härvid fogad *bilaga* som *utskottets förslag* betecknade lydelse.

Stockholm den 7 december 1982

På lagutskottets vägnar

PER-OLOF STRINDBERG

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Stig Olsson (s), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Arne Andersson i Gamleby (s), Ingemar Konradsson (s), Mona Saint Cyr (m), Marianne Karlsson (c), Stig Gustafsson (s), Allan Ekström (m), Sigvard Persson (c), Per Israelsson (vpk), Margit Gennser (m) och Inga-Britt Johansson (s).

Utskottets lagförslag

Förslag till

Lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 15 kap. 4 § föräldrabalken¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Regeringens förslag

Utskottets förslag

15 kap.

4 §

Den omyndiges penningmedel skall göras räntebärande.

Förmyndaren får för sådant ändamål

1. inköpa obligationer,
2. förvärva sådana skuldförbindelser i övrigt med en löptid på mer än ett år som har utfärdats av Konungariket Sveriges stadshypotekskassa eller av kreditaktiebolag; med undantag för förlagsbevis eller andra skuldförbindelser som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare,

3. förvärva fordran som skrivs in eller har skrivits in i statsskuldbooken,

4. låna ut medlen mot säkerhet av panträtt i fast egendom,

5. i den omyndiges namn sätta in medlen hos bank, eller

6. låta medlen stå kvar hos försäkringsbolag efter överenskommelse med bolaget.

Regeringen meddelar närmare bestämmelser om de obligationer som får förvärfvas, om beskaffenhet av den säkerhet mot vilken den omyndiges medel får lånas ut samt om de räkningar på vilka medlen får sättas in på bank eller stå kvar hos försäkringsbolag.

Förmyndaren får för sådant ändamål

1. inköpa obligationer,
2. förvärva sådana skuldförbindelser i övrigt med en löptid på mer än ett år som har utfärdats av *Sveriges allmänna hypoteksbank*, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa eller av kreditaktiebolag; med undantag för förlagsbevis eller andra skuldförbindelser som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare,

3. förvärva fordran som skrivs in eller har skrivits in i statsskuldbooken,

4. låna ut medlen mot säkerhet av panträtt i fast egendom,

5. i den omyndiges namn sätta in medlen hos bank, eller

6. låta medlen stå kvar hos försäkringsbolag efter överenskommelse med bolaget.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

¹ Balken omtryckt 1978:853.

